

Sobre la col·locació dels pronoms febles

ALBERT JANÉ

Hi ha qui no admet la bondat d'una proposició com *Em vaig a comprar unes sabates*, perquè la considera com una deformació de la construcció, indubtablement irreprotxable, *Me'n vaig a comprar unes sabates*, talment com **M'aniré abans d'hora*, una frase avui, desgraciadament, tan usual, és, sense cap dubte, la deturpació, a causa de la nefasta influència de l'espanyol, de *Me n'aniré abans d'hora*.

Però, en realitat, *Em vaig a comprar unes sabates* és una construcció d'una bondat inqüestionable. És l'equivalent exacte de *Vaig a comprar-me unes sabates*, amb el pronom reflexiu *em* referit al verb *comprar*, atret pel verb *anar*, que actua de verb auxiliar.

Seria segurament útil de veure totes les possibilitats de l'ús i la col·locació dels pronoms febles que poden completar la frase *Vaig a comprar unes sabates*:

- [1] Vaig a comprar unes sabates.
- [2] Vaig a comprar-me unes sabates.
- [3] Em vaig a comprar unes sabates.
- [4] Me'n vaig a comprar unes sabates.
- [5] Me'n vaig a comprar-me unes sabates.
- [6] *Em vaig a comprar-me unes sabates.

El verb *anar*, que demana, en el seu sentit més propi i habitual, un complement, representat per un grup nominal o un infinitiu, introduït per la preposició *a*, pot alternar, amb un lleu canvi de valor, amb *anar-se'n* (grup que, en la nova edició del *DIEC*, ha perdut l'entrada pròpia que tenia en la primera edició)¹. Notem que *anar*, sense el reforç pronominal, exigeix l'expressió del terme de l'anada, mentre que *anar-se'n* admet les dues solucions, és a dir, amb l'expressió del terme de l'anada o sense: *Me'n vaig* i *Me'n vaig a casa* (o

a fer un tomb). Això justifica, doncs, la bondat de les frases dels exemples [1] i [4].

Per la seva banda, el verb *comprar* admet el reforç del pronom reflexiu, amb què s'indica, d'una manera explícita, que l'objecte de la compra és destinat a l'ús de qui la fa. I és així que es justifiquen les solucions dels exemples [2] i [5]. Pel que fa a la frase de l'exemple [3], és, com ja hem dit, l'equivalent de [2] amb el desplaçament del pronom reflexiu.

En canvi, la frase [6], com ja s'indica amb la inscripció de l'asterisc, no es pot justificar amb cap raó i, doncs, l'hem de considerar inadmissible. Algú hi podria veure una duplicació del pronom feble, tan usual en construccions com **Hi vaig anar-hi* o **Ho volia fer-ho*, però creiem que més aviat cal veure-hi una rèplica de la frase [5] amb l'omissió indeguda del pronom *en*.

Fabra, en la seva gramàtica de 1918 (p. 98)², diu que si bé en general cal evitar l'atracció que un verb del qual depèn un infinitiu exerceix sobre els pronoms que són complements d'aquest infinitiu, en alguns casos aquesta atracció és perfectament admissible i àdhuc recomanable. I un d'aquests casos és quan el primer verb és *anar* o *venir* seguits de la preposició *a*, cas que il·lustra amb els exemples següents:

- [7] L'anava a veure cada dia.
- [8] M'ho ha vingut a dir.

Es fàcil de veure que l'exemple [7] (de Fabra) és anàleg al nostre exemple [3], de què hem fet qüestió.

A continuació reproduïm uns quants exemples textuals d'aquesta construcció amb el verb *anar*:

- [9] ... de seguida s'ha tret les claus de la butxaca perquè li anessin a bus-

car un mocador (Emili Vilanova, *Lo primer amor i altres narracions*, p. 29).

- [10] Miri, Rodon, quin vapor! Anem-lo a veure? (Narcís Oller, *La febre d'or*, I, p. 87).
- [11] ... vaig cridar, tapant-li la boca, temerosa de l'andanada que m'anava a descarregar (Joaquim Ruyra, *El rem de trenta-quatre*, p. 9).
- [12] Bé, no cal pas que l'aneu a cercar (Joaquim Ruyra, op., cit., p. 23).
- [13] Sens dubte ens hi anàvem a esbardejar (Joaquim Ruyra, op., cit., p. 79).
- [14] Vaig anar-lo a veure portant-li la mà curosament embolicada... (Pere Calders, *Tots els contes*, p. 80).

Notem que en aquest darrer exemple, amb un pretèrit perifràstic, el pronom admetria també una posició inicial:

- [15] El vaig anar a veure portant-li la mà...

Deixant de banda el cas ben conegut de les perífrasis modals i causatives (les frases formades amb els verbs *voler*, *poder*, *deure*, *gosar*, *saber*, *soler*, *haver de*, *fer*, *deixar*, *veure*, *sentir*), hi ha alguns altres verbs, generalment de moviment, als quals es pot aplicar el que diu Fabra dels verbs *anar* i *venir* seguits de la preposició *a*. Aquests verbs són, principalment, *baixar*, *arribar*, *tornar*, *començar*, *acabar*, *enviar*, *passar*, *pujar*... Vegeu els exemples següents, textuals o de la llengua viva:

- [16] Ai, amor meu, baixa'm a obrir... (*Sota de l'om*, cançó popular).
- [17] Baixa'm a ajudar (sentit a Barcelona).
- [18] És massa lluny, no ho arribo a veure (*DGLC*, *arribar*; reproduït en el *DIEC*).

1. En totes les edicions del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, *anar-se'n* tenia una entrada pròpia, immediatament després de *anar*. En la primera edició del *DIEC* es mantenia aquesta entrada pròpia, situada, però, després de *anarquitzar*, considerant que la *q* medial de la família de *anarquia* és anterior, en l'ordre alfabètic, a la *s* que trobem en *anar-se'n* després de *anar*. Però un nou criteri lexicogràfic ha fet desaparèixer *anar-se'n* de la nomenclatura del *DIEC2*, i cal trobar aquest conjunt en l'accepció 3(1) de *anar*.

2. Pompeu Fabra, *Gramàtica catalana*, Institut d'Estudis Catalans, 1995. Edició facsímil de la setena edició de la *Gramàtica catalana* de 1918.

- [19] ... feien una pudor terrible que el va arribar a marejar (Pere Calders, *op. cit.*, p. 44).
- [20] Si no te'n recordes, t'ho tornaré a contar (*DGLC, tornar*, reproduït en el *DIEC*).
- [21] Quant dius que val? ja veuràs: tornem-ho a comptar (*DGLC, tornar*; reproduït en el *DIEC*).
- [22] Quan se torna a girar, està tan pàl·lida, que es diria que... (Joaquim Ruyra, *Jacobé i altres narracions*, p. 78).
- [23] Anhelava tornar-se a trobar a casa, aspirar el baf... (Pere Calders, *op. cit.*, p. 320).
- [24] ... travessa el parc i el comença a torturar la set (Pere Calders, *op. cit.*, p. 56).
- [25] Encara no hi som, però ja hi acabem d'arribar (*DGLC, acabar*; reproduït en el *DIEC*).
- [26] Jo, potser perquè la realitat no m'acabava d'anar bé, m'he mogut... (Pere Calders, *op. cit.*, p. 144).
- [27] Aquesta sí que no ho envia a dir (Emili Vilanova, *op., cit.*, 30).
- [28] Et passaré a buscar a les nou.
- [29] El van pujar a saludar.

En tots aquests exemples, la col·locació dels pronoms és lliure, i només raons d'eufonia podrien limitar aquesta llibertat. Notem que amb algun d'aquests verbs, per exemple *tornar*, es poden construir proposicions perifràstiques que admeten la col·locació dels pronoms en quatre posicions diferents:

- [30] Ho van haver de tornar a fer.
- [31] Van haver-ho de tornar a fer.
- [32] Van haver de tornar-ho a fer.
- [33] Van haver de tornar a fer-ho.

En les perífrasis formades amb el verb *anar* (i amb el verb *estar*) i un gerundi, la posició del pronom complement d'aquest gerundi també és lliure. Fabra, en la seva gramàtica de 1956 (p. 89)³, ho indica, simplement, amb exemples d'aquestes perífrasis:

- [34] Els preus van apujant-se (o es van apujant).
- [35] La Maria? Està pentinant-se (o s'està pentinant). ◆

3. Pompeu Fabra, *Gramàtica catalana*, Editorial Teide, 1956.

